

POSTANOWIENIE

Dnia 30 września 2016 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Marta Romańska (przewodniczący)

SSN Grzegorz Misiurek (sprawozdawca)

SSN Władysław Pawlak

w sprawie z wniosku B. Ż.

przy uczestnictwie K. Ż.

o dział spadku,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 30 września 2016 r.,

skargi kasacyjnej uczestnika postępowania

od postanowienia Sądu Okręgowego w W.

z dnia 2 kwietnia 2015 r., sygn. akt V Ca .../14,

- 1. uchyla zaskarżone postanowienie w pkt. 2 i w tym zakresie przekazuje sprawę Sądowi Okręgowemu w W. do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego,**
- 2. odrzuca skargę kasacyjną w pozostałej części.**

UZASADNIENIE

Sąd Rejonowy w W. postanowieniem z dnia 12 września 2013 r. dokonał działu spadku po A. Ż. w ten sposób, że wchodzący w skład spadku lokal mieszkalny o powierzchni 56,68 m² - stanowiący odrębną nieruchomość, objętą księgą wieczystą nr [...] - znajdujący się w W. w budynku przy ulicy N., wraz z udziałem w prawie użytkowania wieczystego oraz w częściach budynku i urządzeniach, które nie służą wyłącznie do użytku właścicieli w wysokości 13/1000, o wartości 610.747,00 zł, przyznał na wyłączną własność uczestnikowi K. Ż. i zasądził od niego na rzecz wnioskodawcy spłatę w kwocie 212.368,50 zł, płatną w terminie dwóch miesięcy od uprawomocnienia się orzeczenia oraz orzekł o kosztach postępowania.

Sąd Okręgowy w W., na skutek apelacji uczestnika, postanowieniem zaskarżonym skargą kasacyjną zmienił postanowienie Sądu Rejonowego w ten sposób, że zasądzoną na rzecz wnioskodawcy spłatę obniżył do kwoty 152.248,50 zł, oddalił apelację w pozostałym zakresie i orzekł o kosztach postępowania za instancję odwoławczą.

Sąd Okręgowy ustalił, że opisany lokal mieszkalny wyczerpuje cały spadek po zmarłej w dniu 12 listopada 2002 r. A. Ż., przypadający z mocy ustawy wnioskodawcy i uczestnikowi w częściach po ½. Lokal ten od chwili śmierci A. Ż. pozostaje w dyspozycji uczestnika; jest on w złym stanie technicznym i nie nadaje się do zamieszkania ani wynajęcia a jego wartość rynkowa - według stanu na dzień otwarcia spadku - wynosi 610.747,00 zł. Wnioskodawca i uczestnik postępowania i są zgodni co do sposobu działu spadku. Wnioskodawca otrzymał od uczestnika w 2003 r. sumę 70.000 zł na poczet spłaty przypadającego mu udziału spadkowego. Uczestnik opłacił też za wnioskodawcę w urzędzie skarbowym podatek od spadku w kwocie 5.521,30 zł.

Przyznanie prawa do lokalu spadkowego w całości uczestnikowi rodzi po jego stronie obowiązek spłaty na rzecz wnioskodawcy kwoty 305.373,53 zł. Należność ta, stosownie do żądania uczestnika, podlega obniżeniu o kwotę, jaką zapłacił on już wnioskodawcy, zwaloryzowaną na chwilę orzekania.

Uwzględniając wysokość minimalnego wynagrodzenia za poszczególne lata, poczynszy od 2003 r., uiszczona przez uczestnika suma 70.000 zł odpowiada obecnie kwocie 153.125, 00 zł, a nie - jak wadliwie ustalił Sąd Rejonowy - kwocie 93.005,00 zł.

W skardze kasacyjnej, opartej na obu podstawach określonych w art. 398³ § 1 pkt 1 i 2 k.p.c., uczestnik wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia w całości i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania. W ramach pierwszej podstawy kasacyjnej zarzucił naruszenie: art. 358¹ § 1 i 3 k.c., art. 357¹ k.c., art. 5 k.c., art. 212 k.c. i art. 7 ust. 3 ustawy o podatku od spadków i darowizn. Drugą podstawę kasacyjną skarżący wypełnił zarzutami naruszenia: art. 328 § 2, art. 382, art. 231, art. 228 § 1 i 2, art. 162, i art. 245 k.p.c.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Na wstępie należy przypomnieć, że - stosownie do art. 398¹³ § 1 k.p.c. - Sąd Najwyższy rozpoznaje skargę kasacyjną w granicach zaskarżenia oraz w granicach podstaw, przy czym w granicach zaskarżenia bierze z urzędu pod rozwagę nieważność postępowania. Z unormowania powyższego wynika jednoznacznie, że granice skargi kasacyjnej wyznaczają podstawy kasacyjne oraz zakres zaskarżenia skargą.

Uczestnik postępowania wskazał, że kieruje skargę kasacyjną przeciwko postanowieniu Sądu Okręgowego w całości. W żadnej jednak z powołanych podstaw kasacyjnych nie sformułował zarzutów podważających rozstrzygnięcie uwzględniające częściowo jego apelację. Jest to zrozumiałe, gdyż w tym zakresie orzeczenie Sądu drugiej instancji pozostaje zgodne z wnioskiem zgłoszonym w apelacji i skarżący nie ma interesu prawnego w zaskarżeniu. Skarga kasacyjna w części odnoszącej się do rozstrzygnięcia oddalającego apelację uczestnika podlegała zatem odrzuceniu stosownie do art. 398⁶ § 3 k.p.c. (zob. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 15 maja 2014 r., III CZP 88/13, mającej moc zasady prawnej, OSNC z 2014 r. Nr 11, poz. 108).

Ocenę merytoryczną zasadności skargi kasacyjnej należy rozpocząć od rozważenia zarzutów wypełniających podstawę naruszenia przepisów postępowania.

Za bezzasadne należy uznać zarzuty kwestionujące dokonaną przez Sąd Okręgowy ocenę opinii B. D. - biegłej z zakresu szacowania nieruchomości, uaktualnionej na rozprawie poprzedzającej wydanie zaskarżonego postanowienia. Uczestnik opinii tej nie kwestionował i nie zgłosił wobec niej merytorycznych zarzutów. Przeciwwstawiał jej natomiast swoją własną ocenę wartości spadkowej nieruchomości, opartą na operacie szacunkowym sporządzonym przez D. K. Sąd Okręgowy nie podzielił stanowiska skarżącego, uznając za miarodajną opinię sporządzoną przez biegłą. Miał przy tym na uwadze okoliczność, że w chwili orzekania obrót nieruchomościami był dużo mniejszy i mniej dynamiczny niż kilka lat temu. Uznał jednak, że okoliczność ta nie podwyższa wartości lokalu przyjętej przez biegłą z uwagi na jego bardzo atrakcyjne usytuowanie. Wbrew odmiennemu zapatrywaniu skarżącego, ocena ta nie narusza art. 228 § 1 i 2, art. 245 k.p.c., a także art. 162 k.p.c., którego Sąd Okręgowy nie stosował.

Naruszenie przepisów postępowania może stanowić usprawiedliwioną podstawę kasacyjną jedynie wtedy, gdy uchybienie to mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy (art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c.). W orzecznictwie Sądu Najwyższego utrwalił się pogląd, zgodnie z którym sporządzenie wadliwego uzasadnienia orzeczenia w zasadzie nie może mieć wpływu na treść rozstrzygnięcia. Przyjmuje się jednak, że zarzut naruszenia art. 328 § 2 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c. wyjątkowo może zostać skutecznie podniesiony wtedy, gdy uzasadnienie zaskarżonego orzeczenia nie ma wszystkich koniecznych elementów bądź zawiera kardynalne braki, które uniemożliwiają przeprowadzenie kontroli kasacyjnej (zob. m.in. wyroki: z dnia 26 listopada 1999 r., III CKN 460/98, OSNC 2000, Nr 5, poz. 100; z dnia 16 stycznia 2006 r., V CK 405/04, nie publ.; z dnia 4 stycznia 2007 r., V CSK 364/06, nie publ.; z dnia 21 marca 2007 r., I CSK 458/06, nie publ.).

Uzasadnienie orzeczenia powinno zawierać wskazanie podstawy faktycznej rozstrzygnięcia, a mianowicie: przedstawienie faktów, które sąd uznał za udowodnione, dowodów, na których się oparł, przyczyn dla których innym dowodom odmówił wiarygodności i mocy dowodowej. Rozumowanie sądu musi być przy tym przedstawione w taki sposób, aby można było skontrolować jego trafność i zgodność z materiałem dowodowym. Powinno ono zawierać

również wyjaśnienie podstawy prawnej zapadłego w sprawie rozstrzygnięcia z przytoczeniem przepisów prawa i wskazywać, z jakich powodów przyjęty pogląd prawny został uznany za trafny i dlaczego odrzucono możliwość oceny ustalonego stanu faktycznego przez pryzmat innych przepisów. Najkrócej rzecz ujmując, uzasadnienie orzeczenia powinno logicznie i wyczerpująco wyjaśniać, dlaczego zawiera takie, a nie inne rozstrzygnięcie.

Trafnie zarzucił skarżący, że uzasadnienie zaskarżonego postanowienia jest dotknięte istotnymi wadami, uniemożliwiającymi przeprowadzenie kontroli kasacyjnej. Wadliwości te odnoszą się zarówno do podstawy faktycznej jak i prawnej rozstrzygnięcia.

Sąd Okręgowy ustalił, że w 2003 r. uczestnik postępowania uiścił do rąk wnioskodawcy kwotę 70.000 zł; uznał przy tym, że należność ta stanowiła spłatę. Ocena ta budzi zasadnicze zastrzeżenia, gdyż obowiązek dokonania spłaty na rzecz współspadkobiercy powstaje z chwilą dokonania działu spadku, zaś - w świetle okoliczności sprawy niniejszej - nie ulega wątpliwości, że dział taki w 2003 r. nie został dokonany. Uzasadnienie zaskarżonego postanowienia nie wyjaśnia zatem charakteru wpłaty dokonanej na rzecz wnioskodawcy; nie można na jego podstawie wywnioskować, czy stanowiła ona spełnienie świadczenia wynikającego z określonego zobowiązania i co było jego źródłem. W tym zakresie nie dokonano żadnych ustaleń.

Sąd Okręgowy uznał za uzasadnione zaliczenie na poczet spłaty należnej wnioskodawcy sum pieniężnych otrzymanych przez niego wcześniej od uczestnika po ich zwaloryzowaniu. Pogląd ten, aprobowany przez skarżącego, nie budzi zastrzeżeń. W orzecznictwie przyjmuje się bowiem, że przedmiotem waloryzacji na podstawie art. 358¹ § 3 k.c. mogą być także świadczenia pieniężne podlegające zwrotowi na podstawie art. 405 i nast. k.c. (zob. m. in. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 8 października 1992 r., III CZP 117/92, OSNC 1993/4/57 oraz

uzasadnienia wyroków Sądu Najwyższego: z dnia 20 grudnia 1995 r., I CRN 191/95, OSNC 1996, nr 4, poz. 61; z dnia 17 stycznia 2002 r., III CKN 1500/00, OSNC 2002, nr 11, poz. 140 i z dnia 30 stycznia 2007 r., IV CSK 360/086, nie publ.). Nie jest jednak jasne, czy Sąd Okręgowy oparł się na tym zapatrywaniu,

gdyż w uzasadnieniu nie wskazał podstawy prawnej rozstrzygnięcia. Podstawa taka nie została przytoczona również przez Sąd pierwszej instancji, co wyklucza możliwość uznania, że Sąd Okręgowy zaaprobował ocenę poddaną jego kontroli.

Wskazane mankamenty uzasadnienia zaskarżonego postanowienia nie pozwalają odnieść się do zarzutów wypełniających podstawę kasacyjną naruszenia prawa materialnego. Należy jednak zgodzić się ze skarżącym, że jeżeli podstawę dokonanej przez Sąd Okręgowy waloryzacji stanowił istotnie art. 358¹ § 3 k.p.c., to została ona przeprowadzona w sposób uproszczony, jednostronny, w oderwaniu od przesłanek określonych w tym przepisie, tj. bez rozważenia interesów stron i uwzględnienia zasad współżycia społecznego. Sąd Okręgowy przyjął bowiem - bez przytoczenia jakiegokolwiek argumentacji - że właściwym kryterium waloryzacji jest wskaźnik wzrostu minimalnego wynagrodzenia za pracę. Tymczasem - w świetle art. 358¹ § 3 k.c. - nie ma jednego, obiektywnego i samodzielnego miernika waloryzacji; powinna być ona oparta na wszechstronnym rozważeniu okoliczności konkretnej sprawy przy uwzględnieniu ogólnych kierunkowych wskazówek zawartych w tym przepisie.

Z tych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁵ § 1 uchylił zaskarżony wyrok w części oddalającej apelację i w tym zakresie przekazał sprawę Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania.

kc

jw